

Syrië onder Bashar al-Asad: hoe lang?

Hoe lang blijft Bashar al-Asad aan de macht? In zijn boek *The Struggle for Power in Syria* schetste de arabist en diplomaat Koos van Dam drie toekomstscenario's voor na de dood van Hafez al-Asad.

door Jurgen Maas en Stefanie Verlage

Onzinverhalen heeft hij gelezen. In de Duitse pers – Van Dam is momenteel ambassadeur in Duitsland – en in de *Herald Tribune*. “De Israëlische Syrië-kenner Moshe Maoz schrijft dat ‘de Syriërs nu kunnen kiezen tussen economische welvaart of armoede. Ze willen blijkbaar geen welvaart, anders kiezen ze voor vrede’. Israëlische commentatoren kunnen het maar moeilijk objectief zien. Misschien komt dat nog. Maar velen nemen het klakkeloos over.”

Waarom werd Asad in de necrologieën een *hardliner* genoemd, als het om de Syrisch-Israëlische onderhandelingen gaat, vraagt Van Dam zich af. Hij heeft zich er over verbaasd. “Wat is een *hardliner*? Iemand die geen grondgebied van eigen land wil afstaan is toch nog geen *hardliner*.” Overal las hij dat de Syriërs nooit bereid zijn geweest tot een compromis. “De Syriërs zijn zeker bereid een compromis te sluiten als ze een stuk Israëlisch grondgebied er bij krijgen”, zegt Van Dam zonder enige ironie.

“Natuurlijk wil Israël een compromis sluiten. In de Israëlische optiek is een compromis een compromis waarbij zij er wat bij krijgen. Of waarbij ze wat minder afstaan, maar niet alles. Voor de Syriërs is eigenlijk de vrede al het compromis. Ik bedoel, was Egypte een *hardliner* omdat het ook Taba terugwilde? Natuurlijk niet. Dat was volstrekt normaal.”

Ook de berichtgeving over de machtswisseling heeft Van Dam verbaasd. “Iedereen denkt dat er een ‘zachte overgang’ plaatsvindt. Alsof er daarna niets te verwachten valt. Dat is wel erg optimistisch.”

Momenteel ontwikkelt zich het eerste scenario dat Van Dam jaren geleden in *The Struggle for Power in Syria* heeft beschreven. Hoge alawitische militairen accepteren Bashar uit respect voor zijn vader en als symbool voor de continuïteit van het regime. Een *figurehead* ter handhaving van de alawitische solidariteit. “Maar”, zegt Van Dam, “collectief leiderschap werkt niet op de langere termijn. Het heeft in Syrië zelden of nooit gewerkt. En dan ontrolt zich het tweede scenario.

“Straks is het treuren om de dood van de president voorbij. Dat gaat sneller dan we denken.” Wie binnen het regime de degens zal opnemen, weet Van Dam niet. “Hafez al-Asad had geen rivaal meer.” Ook Rifaat al-Asad, de broer van Hafez, kan geen rol van betekenis spelen, meent Van Dam. Rifaat heeft via radio-uitzendingen van zijn zoon wel het eerste taboe doorbroken. Het taboe rond de opvolging. Hij heeft zich uitgesproken tegen het naar voren schuiven van Bashar.

Maar Rifaat kan slechts voor wat onenigheid binnen de familie zorgen. Het presidentschap kan hij vergeten, want hij heeft, in tegenstelling tot het verleden, geen legerdivisie achter zich.

“Iemand als Ali Hayder, een hele hoge alawitische officier, is al eerder aan de kant gezet”, vervolgt Van Dam. “Hij had kritiek geleverd omdat officieren niet mochten deelnemen aan het debat over het vredesproces, of hoe je dat ook wilt noemen. Ook had hij weinig respect voor Bashar. Maar het kan niet anders dan dat veel meer officieren ontevreden zijn met Bashar. Stel, je bent beroepsmilitair. Je hebt sinds 1963 of 1970 met de revolutie meegedaan. Plotseling komt er een jongen van 28 uit Londen, die zes jaar later president is en aan het hoofd van het leger staat. Velen pikken dat niet zomaar.”

Volgens Van Dam is een generatieconflict in het partijapparaat sowieso onvermijdelijk. “Tijdens congressen van de Baath-partij zit Bashar nu nog in een zaal gevuld met zestigplussers. Dat gaat onvermijdelijk anders worden, want die oude symbolen zullen een keer weg moeten.” Daarbij speelt tevens een rol dat de partij met 1,3 miljoen leden momenteel weinig politieke betekenis meer heeft. Een erfenis van de alleenheerschappij van Hafez al-Asad. De macht van het partijapparaat is geheel afgeleid van de macht van de president en van de militairen die hem steunen.

Van Dam: “Er is nu sprake van een pragmatische alliantie tussen de alawitische militaire elite en de soennitische bourgeoisie. Die bourgeoisie heeft daarvoor gekozen omdat ze zich kan verrijken. Niet omdat ze dat zo leuk vindt. Een groot deel van de bevolking is er echter absoluut niet op vooruit gegaan. Uiteindelijk zien veel Syriërs het regime als sektarisch, als een minderheidsregime. Een minderheid die door soennieten bovendien als niet islamitisch wordt beschouwd. De Syriërs zijn eraan gewend dat alawieten de hoge functies bekleden, maar de wrok is gebleven.”

En wanneer alawitische officieren bondgenoten gaan zoeken buiten hun eigen gemeenschap, en omgekeerd, loopt de alawitische solidariteit ernstig gevaar. “Dan kan er een bloedige machtsstrijd ontstaan. Of zelfs een burgeroorlog. Om aan de macht te komen, zullen sommige alawitische officieren tijdelijk de hulp van soennitische of andere officieren willen inroepen, om hen daarna weer opzij te schuiven. Levensgevaarlijk. Maar niet nieuw. In het verleden is het de Nasseristen overkomen.”

Van het derde scenario heeft Van Dam inmiddels afstand genomen. Hij acht een geleidelijke democratisering uitgesloten. “Ik zie momenteel niet in hoe een totalitair regime kan democratiseren, zonder een ‘schokbeweging’. Te veel lieden moeten dan het veld ruimen.”

Van Dam denkt daarom dat het tweede scenario zich op termijn zal ontvouwen.

Maar aan het einde van het gesprek houdt hij toch nog een slag om de arm. “Ik denk dat er heel veel gaat veranderen in Syrië, of heel weinig.”